

Sygn. akt III CSK 203/19

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 12 marca 2020 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Roman Trzaskowski (przewodniczący)

SSN Monika Koba

SSN Krzysztof Pietrzykowski (sprawozdawca)

Protokolant Iwona Budzik

w sprawie z powództwa Przedsiębiorstwa Produkcyjno-Usługowego "T." sp. z o.o.
w K.

przeciwko J. R.

o uznanie czynności prawnej za bezskuteczną,

po rozpoznaniu na rozprawie w Izbie Cywilnej

w dniu 27 lutego 2020 r.,

skargi kasacyjnej pozwanej od wyroku Sądu Apelacyjnego w (...)

z dnia 30 marca 2017 r., sygn. akt I ACa (...),

oddala skargę kasacyjną.

UZASADNIENIE

Przedsiębiorstwo Produkcyjno-Usługowe „T. ” sp. z o.o. w S. (obecnie w K.) wniosła o uznanie za bezskuteczną w stosunku do niej umowy darowizny 1/2 udziału we własności nieruchomości położonej w B. przy ul. A. zawartej dnia 26 lutego 2008 r. przez R. R. z pozwaną J. R. .

Sąd Okręgowy w K. wyrokiem z dnia 9 kwietnia 2013 r. uwzględnił powództwo, zasądził od pozwanej na rzecz powódki kwotę 3 600 zł tytułem kosztów zastępstwa procesowego, nakazał ściągnąć od pozwanej na rzecz Skarbu Państwa kwotę 7 500 zł tytułem opłaty od pozwu, od ponoszenia której strona powodowa zastała zwolniona oraz przyznał od Skarbu Państwa na rzecz adw. M. O. wynagrodzenie w kwocie 3 600 zł powiększone o 23% podatku VAT za udzielenie pozwanej z urzędu nieopłaconej pomocy prawnej. Ustalił, że pozwana mieszkała i nadal mieszka z ojcem w budynku wzniesionym na nieruchomości stanowiącej przedmiot darowizny. Pozostawali oni w dobrych relacjach i oboje byli zatrudnieni przez „W.” sp. z o.o. w K., w której udziałowcem i prezesem zarządu był R. R.. Wspólnikami w „T.” sp. z o.o. i członkami zarządu byli R. R. i Z. J. . Powódce przysługują względem R. R. dwie wierzytelności: w kwocie 13 255 zł wynikająca z prawomocnego wyroku Sądu Rejonowego w O. z dnia 19 lutego 2009 r. i w kwocie 114 386,86 zł wynikająca z prawomocnego wyroku Sądu Okręgowego w K. z dnia 17 marca 2010 r. W obu wypadkach było prowadzone postępowanie egzekucyjne. Sąd Okręgowy przyjął, że w wyniku zawarcia umowy darowizny R. R. wyzbył się na rzecz swojej córki J. R. majątku mogącego służyć zaspokojeniu wierzyciela i stał się niewypłacalny w wyższym stopniu niż przed dokonaniem darowizny. Z racji więzów rodzinnych stron darowizny pozwana musiała wiedzieć, że ojciec dokonując darowizny działał ze świadomością pokrzywdzenia wierzyciela. W tej sytuacji umowa darowizny jest wobec powódki bezskuteczna, zwłaszcza że pozwana uzyskała korzyść majątkową bezpłatnie (art. 528 k.c.).

Pozwana wniosła apelację od wyroku Sądu Okręgowego.

Sąd Apelacyjny w (...) wyrokiem z dnia 18 lutego 2014 r. oddalił apelację i zasądził od pozwanej na rzecz powódki kwotę 2 700 zł tytułem kosztów postępowania i przyznał od Skarbu Państwa - Sądu Okręgowego w K. na rzecz adwokata kwotę 3 321 zł tytułem kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu. Wskazał, że zarzuty apelacyjne okazały się bezzasadne, zaś w dniu wydania wyroku Z. J. jako członek zarządu powódki jest uprawniony do jednoosobowej reprezentacji spółki.

Pozwana wniosła skargę kasacyjną od wyroku Sądu Apelacyjnego.

Sąd Najwyższy wyrokiem z dnia 18 czerwca 2015 r., III CSK 396/14 uchylił zaskarżony wyrok i przekazał sprawę Sądowi Apelacyjnemu w (...) do ponownego rozpoznania i rozstrzygnięcia o kosztach postępowania kasacyjnego. Zalecił Sądowi Apelacyjnemu zbadać możliwość dokonania cesji wierzytelności, na którą powołuje się R. R. w piśmie z dnia 14 lutego 2014 r. jako prezes powodowej spółki, prawidłowej reprezentacji spółki oraz możliwości cofnięcia pozwu przez powodową spółkę reprezentowaną przez ojca pozwanej.

Sąd Apelacyjny w (...) wyrokiem z dnia 30 marca 2017 r. oddalił apelację, zasądził od pozwanej na rzecz powódki kwotę 2 700 zł tytułem kosztów postępowania apelacyjnego oraz przyznał adw. M. O. od Skarbu Państwa – Sądowi Okręgowemu w K. kwotę 4 981,50 zł tytułem, kosztów pomocy prawnej udzielonej pozwanej z urzędu w postępowaniu apelacyjnym.

Sąd Apelacyjny ustalił, że w dniu 28 marca 2017 r. uprawniony do reprezentacji powódki był jednoosobowy zarząd, którego prezesem był R. R.. Dnia 6 listopada 2015 r. powódka cofnęła pozew, a pozwana wniosła o umorzenie postępowania względnie uchylenie wyroku Sądu Okręgowego i oddalenie powództwa z uwagi na to, że długi zostały rozliczone.

Sąd Apelacyjny przyjął, że w rozpoznawanej sprawie zostały spełnione przesłanki przewidziane w art. 203 § 4 k.p.c., mianowicie oświadczenie powódki o cofnięciu pozwu zmierza do obejścia prawa, a na pewno narusza zasady współżycia społecznego. Tak bowiem należy ocenić sytuację w której oświadczenie w imieniu powódki jako jej organ składa osoba będąca osobistym dłużnikiem powódki, przeciwko której prowadzona jest nieskuteczna egzekucja. Skutkiem oświadczenia prezesa spółki reprezentującej ją jednoosobowo jest korzyść osobista córki prezesa oraz utrata środków przez spółkę. Z tych przyczyn Sąd Apelacyjny uznał cofnięcie pozwu za niedopuszczalne.

Sąd Apelacyjny ustalił, że współnikami powodowej spółki byli „W.” sp. z o.o. w K. - 354 udziały, R. R. - 1062 udziały i Z. J. - 172 udziały. Przeciwno R. R. nadal prowadzona jest egzekucja w sprawie. Udziałowcami spółki „W.” sp. z o.o. byli: Z. J. - 15 udziałów i M. sp. z o.o. - 89 udziałów wykreślona z rejestru, jej prezesem był R. R. , a członkami zarządu Z. J. i S. G.. W konsekwencji wszystkie czynności

między formalnie odrębnymi podmiotami są dokonywane faktycznie w kręgu tych samych osób decydujących także za spółki. Dnia 5 maja 2009 roku R. R. dokonał potrącenia wierzytelności wynikających z wyroku Sądu Rejonowego w O., sygn. akt I C (...) z częścią wierzytelności powódki wobec „W.” sp. z o.o., jakie nabył w związku z umową cesji z tą spółką w łącznej kwocie 20 000 zł. Zarzut potrącenia R. R. zgłaszał już w postępowaniu przed Sądem Rejonowym w O., ale nie został on uwzględniony. W dniu 27 maja 2011 roku R. R. zawarł z „W.” sp. z o.o. w K. ugodę w postępowaniu o zawezwanie do próby ugodowej, w której spółka ta zobowiązała się do zapłaty na jego rzecz łącznej kwoty 443 796,20 zł w terminie do dnia 30 czerwca 2011 r. Kwota ta nie została wyegzekwowana przez R. R.. W dniu 6 listopada 2013 r. R. R. (cesjonariusz) zawarł z CHW W.sp. z o.o. (cedentem) umowę przelewu wierzytelności, na mocy której cedent przeniósł na cesjonariusza za kwotę 50 000 wierzytelność przysługującą mu do „T.” sp. z o. o. w kwocie 193 000 zł. R. R. nie ma żadnych nieruchomości ani wartościowych ruchomości. Nie wytaczał w stosunku do powódki powództw przeciwegzekucyjnych, nie wnosił także o ustalenie nieistnienia wierzytelności. Posiada 172 udziały w powodowej spółce, wartości nominalnej 100 zł każdy, które przez komornika zostały wycenione na zero złotych. R. R. nie uregulował dotąd należności wynikających z wyroku Sądu Okręgowego w K. z dnia 17 marca 2010 r. W trakcie postępowania powódka ani pozwana nie wykazały, aby w dacie potrącenia powodowa spółka lub „W. ” sp. z o.o. prowadziły działalność i istniały zobowiązania realnie istniejące. Dlatego Sąd Apelacyjny nie znalazł podstaw do uwzględnienia zarzutu potrącenia, a pozwana nie udowodniła, że dłużnik R. R. skutecznie zwolnił się z długu wobec powódki.

Sąd Apelacyjny uznał za bezzasadne zarzuty naruszenia art. 233 k.p.c., art. 527 § 1 i 3 k.c. oraz art. 533 k.c. i art. 5 k.c.

Pozwana wniosła skargę kasacyjną od wyroku Sądu Apelacyjnego, zarzucając naruszenie przepisów postępowania, mianowicie art. 379 pkt 5 w związku z art. 203 § 4 w związku z art. 391 § 1 k.p.c. oraz art. 379 pkt 2 w związku z art. 69 i 203 § 4 w związku z art. 391 § 1 k.p.c.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Z. J. dnia 17 kwietnia 2019 r. zawiadomił Sąd Najwyższy o śmierci R. R., który zmarł dnia 3 lipca 2018 r., a więc już po przyjęciu do rozpoznania skargi kasacyjnej wniesionej w niniejszej sprawie. Sąd Najwyższy postanowieniem z dnia 11 czerwca 2019 r. zawiesił postępowanie kasacyjne. Sąd Najwyższy dnia 9 lipca 2019 r. zwrócił się do Okręgowej Rady Adwokackiej w [...] o wskazanie kandydata do pełnienia w niniejszej sprawie funkcji kuratora powódki, która utraciła zdolność reprezentacji. Sąd Najwyższy postanowieniem z dnia 6 sierpnia 2019 r. ustanowił adwokat E. K. jako kuratora procesowego dla powódki oraz podjął postępowanie.

Obydwa podniesione w skardze kasacyjnej zarzuty naruszenia przepisów postępowania odnoszą się do nieważności postępowania.

Zarzut naruszenia art. 379 pkt 5 w związku z art. 203 § 4 w związku z art. 391 § 1 k.p.c. dotyczy ich błędnej wykładni i niewłaściwego zastosowania przez uznanie cofnięcia pozwu za niedopuszczalne i pośrednio prowadzące do pozbawienia powódki możliwości obrony swych praw. Zgodnie z art. 203 § 4 k.p.c., sąd może uznać za niedopuszczalne cofnięcie pozwu, zrzeczenie się lub ograniczenie roszczenia tylko wtedy, gdy okoliczności sprawy wskazują, że wymienione czynności są sprzeczne z prawem lub zasadami współżycia społecznego albo zmierzają do obejścia prawa. W niniejszej sprawie spółka reprezentowana przez Z. J. dochodziła roszczenia pauliańskiego wobec J. R.. Następnie ta sama spółka reprezentowana przez R. R. cofnęła pozew w sytuacji, gdy pozwaną była jego córka, a roszczenie odnosiło się do umowy darowizny, w której R. R. był darczyńcą, a J. R. obdarowaną. W tej sytuacji doszło do cofnięcia pozwu oczywiście naruszającego interes powódki, a w konsekwencji sprzecznego z zasadami współżycia społecznego. Poza tym spółka była należycie reprezentowana zarówno w chwili wniesienia powództwa, jak i w chwili cofnięcia pozwu, zatem nie ma podstaw do przyjęcia nieważności postępowania na podstawie art. 379 pkt 5 k.p.c. Swoją drogą dość zaskakujący jest zarzut pozwanej dotyczący pozbawienia powódki możliwości obrony jej praw.

Zarzut naruszenia art. 379 pkt 2 w związku z art. 69 i 203 § 4 w związku z art. 391 § 1 k.p.c. dotyczy ich błędnej wykładni i niewłaściwego zastosowania przez doprowadzenie do sytuacji, w której powódka nie posiada organu zdolnego złożyć

w jej imieniu oświadczenia o cofnięciu pozwu, tj. nie ma zdolności procesowej w tym zakresie. Jak już wyjaśniono, powódka w chwili cofnięcia pozwu była należycie reprezentowana, nie może być zatem mowy o nieważności postępowania ze względu na brak zdolności procesowej (art. 379 pkt 2 k.p.c.). Do utraty zdolności procesowej przez spółkę doszło już po przyjęciu skargi kasacyjnej do rozpoznania i dlatego został ustanowiony dla spółki kurator na podstawie art. 69 k.p.c.

Z przedstawionych powodów Sąd Najwyższy na podstawie art. 398¹⁴ k.p.c. orzekł, jak w sentencji.

jw